

BESZÁMOLÓ AZ UNESCO KÖZGYŰLÉS 18. ÜLÉSSZAKÁRÓL

Kovács Máté

Magyar UNESCO Bizottság

Az UNESCO közgyűlésének 18. ülészakát 1974. október 17. - november 23. között tartották meg a Szervezet székházában, Párizsban. Az ülészak számos delegáció értékelése szerint részben az utóbbi két évben bekövetkezett politikai és gazdasági változások, részben az UNESCO főigazgatói posztján történt személycseré következtében új korszak kezdetét jelzi az intézmény történetében.

A Közgyűlés számunkra kiemelkedő fontosságú eseménye volt, hogy dr. JÓBORU Magdát, a Magyar UNESCO Bizottság elnökét a jelölő bizottság egyhangú javaslata alapján közfelkiáltással választották meg az ülészak elnökévé.

A Közgyűlés kezdetén kedvező eredménnyel zajlott le az új tagok felvétele, amely lehetővé tette, hogy az újra csatlakozó Portugália és az újonnan felvett Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Bissau-Guinea, illetve San Marino küldöttségével együtt összesen 135 tagállam, két társult tag /Namibia és Pápua-Uj Guinea/ képviselői, továbbá 14 afrikai felszabadítási szervezet és a Palesztinai Felszabadítási Szervezet megfigyelői vehettek részt az ülészak munkájában.

A legfontosabb politikai kérdések között a Közgyűlés elfogadta a szocialista országok javaslatát arról, hogy melyek a Szervezet aktuális feladatai a béke megőrzése és megerősítése tekintetében. Határozat született, hogy az UNESCO méltó formában emlékezzék meg a II. világháború befejezésének 30. évfordulójáról, az európai együttműködés elősegítéséről és a chilei fasiszta junta tevékenységének elítéléséről. Különösen nagy vita előzte meg annak a határozatnak az elfogadását, amely Jeruzsálem megszállva tartott szektorában található muzulmán és keresztény műemlékek lerombolása, illetve veszélyeztetése miatt elítélte Izraelt, és felhívta a főigazgatót, hogy vonjon meg Izraeltől minden nevelésügyi, tudományos és kulturális támogatást, amíg az a fenti ügyre vonatkozó ENSZ és UNESCO határozatoknak maradéktalanul eleget nem tesz. A regionális felosztásról folytatott vita eredmé-

nyeként a Szovjetunió részt vehet mind az európai, mind az ázsiai regionális tevékenységekben, Ausztrália és Új-Zéland az ázsiai, az Egyesült Államok és Kanada az európai régió tagja lett, a Közgyűlés azonban elutasította azt a javaslatot, hogy Izrael az európai régióhoz csatlakozhasson. Így Izrael jelenleg nem tartozik egyik ország-csoporthoz sem. Fontos határozat született arról, hogy az UNESCO tevékenységi területén segítse elő az új világgazdasági rend kialakítását, figyelembe véve az ENSZ Közgyűlés VI. rendkívüli ülészakán elfogadott nyilatkozatot. Végül határozatot fogadott el a Közgyűlés a Nemzetközi Nőév /1975/ megünnepléséről, továbbá a kenyai kormány meghívása alapján úgy döntött, hogy a következő ülészakát 1976-ban Nairobi-ban fogja megtartani.

A főigazgatói állást 13 éve betöltő René MAHEU megbízatásának lejártával, november 14-én került sor az új főigazgató megválasztására, Amadou-Mahtar M'BOW volt szenegáli oktatásügyi miniszter személyében, aki az utóbbi években az UNESCO nevelésügyi szektorának főigazgatóhelyettesi tisztségét töltötte be. Ez volt az első eset az ENSZ intézményeinek történetében, hogy az egyik világszervezet vezetőjévé Fekete-Afrika képviselőjét nevezték ki. Várható, hogy az új főigazgató intézkedései nyomán az UNESCO eddigi arculata sok tekintetben jelentősen át fog alakulni.

AZ UNESCO 1975-1976. ÉVI PROGRAMJA ÉS KÖLTSÉGVETÉSE

A Közgyűlés fő feladata a fenti politikai kérdések mellett a Szervezet 1975-1976. évi tervezetének megvitatása volt.

A PROGRAM

A korábban elfogadott prioritások, a nevelésügy és a természettudomány továbbra is érvényben maradnak, de az operatív fejlesztési tevékenység és a fejlődő országok megsegítése mellett az eddiginél nagyobb hangsúlyt kap az UNESCO programjában a béke és az emberi jogok szolgálata, valamint az élet tartalmának, minőségének kérdése.

A kialakult hagyományoktól eltérően a program nem öt, hanem hat fejezetre oszlik, ugyanis a nevelésügy, a természettudomány, a társadalomtudomány és kultúra, a tájékoztatás, valamint a nemzetközi egyezmények, kapcsolatok és programok mellett önálló, ugynevezett intersektoriális fejezetben kiemelt kérdésként - bár tartalmilag még mindig nem kielégítő módon - foglalkozik a tervezet az emberi jogok és a béke, továbbá a népesedés kérdésével.

1975-1976-ban az UNESCO mintegy 300 kiadványt, kézikönyvet, folyóiratot, térképet, hivatalos dokumentumot jelentet meg, 255 konferenciát, szimpóziumot, kollokviumot és egyéb nemzetközi gyűlést szervez.

A költségvetés

A Végrehajtó Tanács által javasolt 169 millió 992 ezer dolláros költségvetést a Közgyűlés ellenszavazat nélkül fogadta el. Az új költségvetés abszolút számokban mintegy 25%-kal haladja meg az 1973-1974. évre előirányzott összeget. Az előirányzott összeghez az ENSZ Fejlesztési Programja további 100 millió dollárral járul hozzá. Az UNESCO így 1975-1976-ban 269,9 millió dollárral gazdálkodhat.

MUNKAMÓDSZEREK

I. NEVELÉSÜGY: DEMOKRATIZÁLÁS, MEGUJÍTÁS ÉS PERMANENS NEVELÉS

A nevelésügyi program három fő téma köré épül:

A neveléshez való jog biztosítása továbbra is időszerű kérdés: a fiatalok és felnőttek százmilliói továbbra sem részesülhetnek rendszeres oktatásban és kb. 800 millió az írástudatlanok száma. A nevelésben való részvétel esélyei szempontjából hátrányos helyzetben levő csoportok között különösen nagy figyelmet kell fordítani a falusi lakosságra, a vendégmunkások és a nők problémáira.

A második alapvető kérdés a nevelés megújítása, amelynek első-sorban a következő három területen kell végbemennie:

- a/ a pedagógusképző rendszerek megújítása;
- b/ nevelésügyi kutatás, nevezetesen az oktatás szerkezetének és tartalmának vonatkozásában;
- c/ új módszerek és technikák alkalmazása.

Végül a harmadik téma: a permanens nevelés. Ezen a területen az UNESCO arra törekszik, hogy biztosítsa az iskolai és iskolán kívüli nevelési formák egységét, a fiatalok nevelési és a felnőttnevelés közötti folyamatosságot és egységet. Erről a permanens nevelés struktúrái és tartalma elnevezésű, újonnan létrehozott osztálynak kell első-sorban gondoskodnia.

A nevelésügyi politika és tervezés területén két magas szintű kormányközi konferencia összehívása várható. 1975-ben rendezik meg a huszonöt legkevesebb fejlett ország magasrangú oktatásügyi szakembereinek értekezletét a legmegfelelőbb nevelésügyi fejlesztési stratégiák meghatározására. 1976-ban pedig sor kerül az afrikai tagállamok oktatásügyi minisztereinek második regionális konferenciájára.

A neveléshez való hozzájutás egyenlő esélyei terén újabb nemzetközi okmány kidolgozását tervezik, amely szabályozná az oktatás terén alkalmazott diszkrimináció elleni küzdelemről szóló nemzetközi egyezmény és ajánlás által nyitva hagyott kérdéseket.

Az oktatási programok, strukturák és módszerek című fejezet a hozzá tartozó hat alfejezetben a tervek szerint a permanens nevelés szellemében - a felsőoktatás kivételével - egyesíti az oktatási folyamat egészével kapcsolatos tevékenységeket.

A módszerek, oktatási anyagok és technikák terén a program első-sorban az oktatás és tanulás pedagógiai és pszichológiai folyamatának vizsgálatával foglalkozik, emellett igen fontos szerepet kap az új technikai eszközök alkalmazásának kérdése. Támogatja az UNESCO a nevelésügyi ujitásokkal foglalkozó intézményhálózatokat elsősorban Ázsiában. Az oktatástechnika területén szakértői értekezletet rendez Budapesten /1976/, a programozott oktatás lehetőségeinek kutatásában együttműködik a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet /ILO/ Torinó-i központjával, lépéseket tesz az oktatástechnikai eszközök nemzetközi szabványosítására, segítséget nyújt a tagállamoknak - többek között a Budapesten létrehozott Országos Oktatástechnikai Központ esetében Magyarországnak is, - különböző fejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában.

Ugyancsak ebben a fejezetben szerepel a mezőgazdasági és falusi környezet fejlesztését szolgáló oktatás, amely elsősorban a harmadik világ országai számára fontos kérdés.

Külön egységet alkot a tervezetben a természettudományi és műszaki ismeretek egyetemi szint előtti oktatása, amelyben a matematika, fizika, kémia és biológia oktatási módszereinek kutatásán kívül a műszaki és szakmai nevelés is helyet kapott.

Az írástudatlanság elleni küzdelem területén a funkcionális alfabetizálási programok befejezése után a hangsúly a gyakorlati akciók helyett az eredmények értékelésére, a kutatások folytatására és az információcsere tevédiát, s ez az alfabetizálási programra fordított összeg jelentős csökkenésében is megmutatkozik.

A felsőoktatási program középpontjában a pedagógusok, illetve a pedagógusképző szakemberek képzése áll. Emellett jelentős helyet kapnak a felsőoktatási hálózat bővítésével kapcsolatos oktatáspolitikai, tervezési, szervezési és igazgatási kérdések, továbbá a felsőoktatás területén folyó nemzetközi kapcsolatok és cserék problémái.

A Szervezet folytatja a felsőoktatás új irányzatainak kutatását, támogatja az európai felsőoktatási központ /Bukarest/ koordinációs és dokumentációs tevékenységét.

Az ifjúsági program központi kérdései a fiatalok munkanélküliségének megoldása, a fejlesztési programokba és a kulturális életbe való bevonása, továbbá a békére és nemzetközi megértésre nevelés.

A Nemzetközi Nevelésügyi Iroda /BIE, Genf/ továbbra is a kutatásokra, a nevelésügyi dokumentáció és információcsere szervezésére összpontosítja erőit, összehasonlító tanulmányokat folytat, és figyelemmel kíséri a tagállamok oktatásügyi rendszerében végbemenő reformtörekvéseket. A XXXV. Nemzetközi Nevelésügyi Konferencia /1975/ témája: az oktatók szerepének változása és ennek következményei a pedagógusok képzésére és továbbképzésére.

II. EGZAKT ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

A program és szektor tervezett akcióit a következő három nagy téma köré csoportosítja: tudománypolitika; információ és dokumentáció; kutatás és felsőoktatás - ide csatlakozik még "A tudomány a mai világban" című program, amely a fejlett és a fejlődő országok közötti tudományos szakadék csökkentésére irányuló intézkedésekkel foglalkozik. E tanulmányokat és elemzéseket különböző témákban megrendezésre kerülő értekezletek egészítik ki, s ezek eredményeiről az "Impact - science et société" című, negyedévenként megjelenő folyóirat ad széles körű és rendszeres tudósítást.

A tudománypolitika terén az UNESCO előkészíti az arab országok régiójában a tudománypolitika és a műszaki fejlesztés kérdéseivel foglalkozó miniszterek konferenciáját /CASTARAB 1976/. Így befejeződik az 1965-ben megkezdett regionális tudománypolitikai miniszteri konferenciák első ciklusa /CASTALA 1965, CASTASIA 1968, MINESPOL Európa 1970, CASTAFRICA 1974/, de ezek a konferenciák az elkövetkezendő évek során is a program állandó elemét képezik. A Közgyűlés elfogadta azt a bolgár javaslatot, hogy az európai tudománypolitikai miniszterek II. konferenciáját /MINESPOL II./ 1977-1978-ban Bulgáriában rendezzék meg.

A Közgyűlés egyik fontos eredménye volt, hogy a tagállamok jóváhagyták a tudományos dolgozók helyzetéről szóló nemzetközi ajánlás szövegét.

A tudományos és technológiai tájékoztatás és dokumentáció növekvő figyelemben részesül, nevezetesen az UNISIST program révén. E téren 1975-1976-ban az erőfeszítések a következő célkitűzések megvalósítására irányulnak: a különböző tájékoztatási rendszerek közötti interkommunikáció kialakítása, az információátvitel javítása, szakemberképzés, a tudományos tájékoztatási politikák és struktúrák kidolgozása és fejlesztése, valamint a tagállamok segítése.

Végül - ahogyan az a múltban is történt - az UNESCO elősegíti az alaptudományok terén folyó kutatást és képzést. Együttműködik a különböző nemzetközi vagy regionális szervezetekkel és intézményekkel /Tudományos Szövetségek Nemzetközi Tanácsa - ICSU, Kormányközi Adatfeldolgozási Iroda, Nemzetközi Agykutatási Szervezet - IBRO és Nemzetközi Sejt-kutatási Szervezet - ICRO/, s ezzel párhuzamosan folytatja nemzetközi továbbképző tanfolyamok szervezését, többek között Magyarországon a vizgazdálkodás, a talajtan és a mérnöki geológia területén. További jelentős anyagi juttatásban részesül a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Központja is.

KÖRNYEZET ÉS TERMÉSZETI KINCSEK

A közelmúlt eseményei - energiaválság, az élelmezési nehézségek, a katasztrofális afrikai szárazság, az eddigénél is nagyobb nyomatékkal

hívták fel a figyelmet a környezeti tudományok és a természeti kincsek kutatásának területén folytatott UNESCO tevékenységekre.

Ehhez a témakörhöz kapcsolódik az Ember és a Bioszféra című interdiszciplináris program /MAB/, a Nemzetközi Geológiai Korrelációs Program /PICG/, az 1975-ben kezdődő új Nemzetközi Hidrológiai Program, valamint a Kormányközi Oceanográfiai Bizottság /COI/ tevékenysége.

"Az ember és a bioszféra" c. programnak regionális együttműködés megerősítését és a természeti erőforrások ésszerűbb felhasználását kell elősegítenie, elsősorban a koordinációs tanács által meghatározott 13 legfontosabb témában, amelyek kutatására munkabizottságok alakultak. Ma már a mintegy 60 tagállamban működnek a MAB program végrehajtását koordináló nemzeti bizottságok.

A Nemzetközi Geológiai Korrelációs Programot /PICG/ az UNESCO a Geológiai Tudományok Nemzetközi Szövetségével /UISG/ közösen szervezi interdiszciplináris jellegű kutatásként, amely a geológiai korrelációt vizsgálja térben és időben. Megvalósítása továbbra is az Egyesült Nemzetek Szövetségével és az Atomenergia Ügynökséggel szoros együttműködésben történik.

A Nemzetközi Hidrológiai Programban /PHI/ a Nemzetközi Decennium /1965-1974/ folytatásaként igen fontos helyet kap a vízkészletek tanulmányozásának az emberi tevékenységekkel való kapcsolataikban történő tanulmányozása. A PHI kormányközi mechanizmusa megkönnyíti a különböző országok erőfeszítéseinek összehangolását, a közös tanulmányok megszervezését és a tudományos adatok nemzetközi cseréjét. A PHI kiszélesedésével párhuzamosan folytatódik és fokozódik a Nemzetközi Hidrológiai Decennium főbb tudományos és gyakorlati eredményeinek közlése.

Az oceanográfiai kutatások fő irányai: a tengeri élelmiszertartalmak felhasználása és a partok használatának fejlesztése, a tengerjogi szabályok megfogalmazása.

III. TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK, HUMÁN TUDOMÁNYOK ÉS KULTURA

A filozófiai program célkitűzése a filozófiai tudományok fejlesztése; az interdiszciplináris tanulmányok támogatása és az UNESCO program etikai tartalmának tisztázása.

Egy hosszú lejáratu terv megvalósítására kerül sor a "Filozófia és a nevelésügy céljai" címmel. "A tudomány és a technológia hatása a kulturális értékek fejlődésére - tudomány, etika, esztétika" c. program célja "A tudomány a mai világban" c. program társadalomtudományi vonatkozásainak tisztázása. Tanulmányozni kívánják, hogy a tudomány és nevezetesen az új biológia, hogyan járul hozzá az emberi élet feltételeinek megjavításához és azt, hogy a technológiai újítások hogyan hatnak az ember kulturális környezetére.

A társadalomtudományi program három központi kérdése: a társadalomtudományok fejlődése; olyan elemzési módszerek kidolgozása, amelyek lehetővé teszik a társadalmi jelenségek mérését mind a tervezés, mind az értékelés szempontjából; a társadalomtudományok alkalmazása korunk nagy problémáinak megoldására.

A Szervezet a tapasztalatok alapján és a társadalomtudományok segítségével felülvizsgálja a hatáskörébe tartozó területeken folytatott fejlesztési és segélyprogramok felfogását és módzatait. A Közgylés határozata alapján az UNESCO tanulmányozni fogja, hogy hogyan segítheti elő az UNESCO legeredményesebben egy új gazdasági világrend megvalósítását, és megvizsgálja a nemzetközi monopóliumok szerepének nevelésügyi, tudományos és kulturális vonatkozásait, továbbá az emberi környezet társadalomtudományi problémáival kapcsolatban iktatták be a tervezetbe az "Ember és környezete - az emberi település" /L'habitat humain/ c. új programhoz tartozó tevékenységeket, amelyek a társadalomtudományok és kultúra terén kapcsolódnak "Az ember és a bioszféra" c. kormányközi tudományos programhoz.

Az UNISIST-tel való szoros együttműködésben fogják megvizsgálni a társadalomtudományi nemzetközi információcsere hálózatának kiépítését.

A kulturális program két fő részre, azaz "A kulturális élet", valamint "A kulturális örökség megőrzése" című fejezetekre oszlik. Az első fejezetben igen kiterjedt és szerteágazó program foglalkozik a különböző kultúrák hagyományainak tanulmányozásával, továbbá az egyes régiók mai kultúrájának kutatásával és népszerűsítésével.

A kulturális fejlesztés címszó mögött lényegében véve a kulturális politikák programja húzódik meg. Európa és Ázsia után 1975-ben Afrikában rendezik meg a következő kulturális miniszteri regionális konferenciát a kulturális fejlesztés, illetve a regionális és nemzetközi kulturális együttműködés kérdéseiről, és megkezdődik a hasonló jellegű latin-amerikai regionális konferencia előkészítése 1977-re. A fejezet közgyűlési vitájában kiemelt hangsúlyt kapott az a gondolat, hogy a népek önálló kulturális egyénisége társadalmi-gazdasági fejlődésüknek és a meghirdetett új gazdasági világrendnek is fontos feltétele. Ezért a tagállamok úgy határoztak, hogy az UNESCO égisze alatt egy nemzetközi kulturális fejlesztési alapot hoznak létre egyelőre 84 ezer dolláros induló költségvetéssel.

A kulturális örökség címen a javasolt program elsősorban az UNESCO négy nagy és látványos vállalkozását: Philae, Borobudur, Vence és Mohenjodaro műemlékeinek feltárását és megmentését foglalja magában.

E program egy másik része a nemzetközi normák meghatározására és alkalmazására fordít figyelmet, a világ kulturális értékeinek védelméről szóló nemzetközi egyezmények gyakorlati megvalósítását szorgalmazza.

A muzeumi program keretében elsősorban a muzeumok és a közösség közötti kapcsolat új formáinak tanulmányozása és az információcsere köti le a figyelmet.

IV. TÁJÉKOZTATÁS

Az információcsere és a tájékoztatás fejlődése terén az UNESCO célkitűzése, hogy harmónikusá tegye etikai és normatív akcióját a nemzetközi megértéshez szükséges információ rendszeres és kiegyensúlyozott cseréjével. Az információ áramlása azonban nem hozhat megoldást az információközlő források felelősségértéke nélkül.

Az UNESCO támogatja a kétirányú információáramlás megszervezését a fejlődő és fejlett országok között, tovább segíti a fejlődő országok hírügynökségeinek felállítását.

A szektor folytatni fogja a nemzeti tájékoztatási politikák kialakítása érdekében megkezdett munkáit. Jövő évben Latin-Amerikában kerül sor az első regionális miniszteri értekezletre, erről a kérdéssel hasonló konferencia előkészítését irányozták elő az ázsiai régióban is. 1975-ben, az UNESCO által gyakorolt decentralizálási politika értelmében - Afrika, Latin-Amerika, Ázsia és az arab államok viszonylatában - négy regionális tanácsadó szolgálat kezd meg tevékenységét.

A dokumentáció, a könyvtárak és levéltárak témájában 1974 szeptemberében megtartott kormányközi konferencia ajánlásai* alapján az UNESCO segítséget nyújt a tagállamoknak a nemzeti információs rendszerek kiépítéséhez /NATIS/, illetve regionális és nemzetközi információs hálózatok fejlesztéséhez, figyelembe véve, hogy a tervezési, rendszerezési és szabályozási törekvések csak az UNISIST programmal való szoros együttműködésben valósulhatnak meg.

Statisztika

Az UNESCO Statisztikai Hivatal terve a program fejlesztéséhez elengedhetetlenül szükséges adatok szolgáltatásának jelentős növelését irányozza elő. A kulturális és tájékoztatási statisztika vonatkozásában különlegesen nagy erőfeszítésre lesz szükség az eddigi hiányosságok pótlására, más területeken pedig teljesebben és rendszerebben kell felhasználni a rendelkezésre álló adatokat.

* A konferencia zárójelentését ld. jelen számunk 69-94. oldalán.